

İlahi iradənin bənzərsiz əsəri olan insan övladı yaranış və qulluq həqiqətlərinin idrakı və onları həyata keçirən, yolunda addımlayan bir yolçuya bənzəyir. Maddi və mənəvi bütövlüyünü ilahi iradənin qanunları ahənginə uyğunlaşdıraraq izlənilən yolun səadət yolu olacağı şübhəsizdir. Lakin yalnız dünya həyatını əsas alaraq cəhalet və rəzalət girdabında sürülən həyatda əbədi uğursuzluğa zəmin yaradan bir yanlışlıqdır.

İnsanlar bu yanlışlıqdan qorunmaq üçün sonsuz rəhmət sahibi olan uca Rəbbimiz, elçiləri vasitəsilə onları maarifləndirərək əbədi qurtuluş sərmayəsi olacaq itaət, ibadət, əməli-saleh işlər, sədəqə, infaq və. s. bu kimi əməlləri çoxaltmağa təşviq etməsi son nəticədə, ilahi hüsurda İnsana verilən dəyərin nə qədər uca olduğunu göstərir. Bu əməllərin əbədi axirət həyatının ilk məkanı olan qəbir evində, insana bəxş edəcəyi rahatlıq isə ölçüyə gəlməz dərəcədə diqqətə layiqdir. Əbu Hüreyrə Rəsulullahın bu həqiqətini bu cür açıqladığı rəvayət olunur:

“Canım lində olana and olsun ki, meyit (basdırıldıqdan sonra) çıxıb gəldiyiniz zaman ayaq sağınizi müttəq eşidir. Əgər mömindirsən, namaz onun baş rindən, zəkat sağında, oruc solunda, xeyirxahlıqları, insanlara etdiyi yaxşılıqları isə ayaq rindən dayanır. Ona baş rindən girmək istədikdə namaz-məni rindən giriş yoxdur – deyir. Sağ rindən girmək istədikdə zəkatı -məni rindən giriş yoxdur –deyir. Sol rindən girmək istədikdə oruc-məni rindən giriş yoxdur -deyir. Ayaq rindən ona daxil olmaq istədikdə isə xeyirxah məni rindən giriş yoxdur – deyir.”

Bu zaman ona otur deyən mən olunur və o, da oturur. Sonra ondan soruşurlar:

Ə -Sizə göndərilən bu kişi haqqında sözün nədir?

-Şəhadət verirəm ki, o, Allahın elçisidir. Biz Rəbbimizin yanından dəlillər gətirdi. Biz də onu sadiqədik və onun ardıcılı olduq.

-Düz dedin. Bu halınla həyata gəldin, bu halınla öldün, inşallah bu halınla da dirildiləcəksən!

Sonra qəbir gözü görəcək uzunluqda genişləndirilir. Bu da Allah-Təalanın: **"Allah iman gətirənləri dünyada da, axirətdə də möhkəm bir sözlə (kəlmeyi-şəhadətli) sabitqədəm edər. Allah zalımları (haqq yoldan) sapdırar. Allah istədiyini edər!"**

demişdir

(İbrahim /27).

Sonra onun üçün cəhənnəm doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir:

- Bu Allaha üsyan edənin qədrində sən üçün hazırlanmış yer idi. Bu vəziyyətdə onun sevincinin hədd-hüdudu olmur. Sonra onun üçün cəhənnəm doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir:

- Bura sənənin yerindi. Gör Allah sənənin üçün nə hazırlamışdır. Sonra onun ruhu ağaca bağlanmış quşun nəfəsində çevrilir.

Kafir rəğbətində ona nə baş tərfdən, nə də ayaq tərfdən yaxınlaşdıqda heç bir maneə olmur. Qorxu və vahimə içində oturur və ondan soruşurlar:

-Sizə göndərilən kişi haqqın da sözün nədir, nə kimi şahadət verə bilərsiniz? Bu zaman onun adını tapıb deyə bilmir. Ona, Allahın elçisi Muhamməd (s.ə.s) deyə xatırlatdıqdan sonra belə cavab verir:

-İnsanların onun barəsində müəyyən sözləri söylədiyini eşitdim, mən də onlar dediyini təkrarladım.

-Düz dedin. Bu halınla həyata gəl, bu halınla da öldün bu halınla da inşallah diriləcəksən!

*Sonra qəbri qabırğaları sınına qədir dər darısqallaşdırılır. Bu da Allah Təalanın: “**Hər kəs Mənim öyüd-nəsihimətimdən (Qurandan) üz döndərsə, güzəranı daralar (yaxud qəbir evində şiddətli zəba düşər olar) və Biz qiyamət günü onu məhsər kor olaraq gətiririk!**” (Taha, 124) –demişdir.*

Sonra onun üçün cənnət doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir:

- Bu Allah itaət edəcəyin qədir sən üçün hazırlanmış yer idi. Hər sət və fəlakətin hədd-hüdudu olmur. Sonra onun üçün cənnət doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir: Bura sən yerindi, gör Allah sən üçün nə hazırlamışdır. Bu vəziyyət düşər olanın həsrət və fəlakətini düşünməyə belə insan övladına inanılmaz bir ağırlıq gətirir (Mühamməd bin Hibban).

İlahi rəhmətin aləmləri bürüyən şəffaf damlaları, şəh dənələri kimi onlara həssas olan qəlbləri daima bürümüş və bürüməkdə də davam etməkdədi. Rəbbimizin İslam ümmətinə bəxş etdiyi könül ərlərinin, insanlığın əbədi xilasını naminə söylədikləri kəlamların mayası bu rəhmətin damlalarında yuyulduğundan, bəsləndiklərindən qəliblərə təsir baxımından qiyamətdə öz diriliyini saxlayacaq bütövlükdədir. Söylədiklərimizin canlı təmsali olan böyük İslam alimi İmam Cəfəri Sadiqin bu açıqlaması həqiqətən də insanı dərinədən düşünməyə dəvət edir.

“Ey adəm oğlu, öz qədir və qiymətini Allahın bildirdiyi şəkildə bil ki, Allah sənənin qiymətinin cənnətdən aşağı bir şey olmasına razı deyildir. Diqqət etmək lazımdır ki, satın alan Allah, satın alınan qul, qiyamətdə cənnətdədir. Cənnət tələbində nəfsini fəda edənə cənnət vardır. Bu cihadı cəhadi-əsgər deyildir. Qəlbini və ruhunu Allaha tələb edərək fəda edən isə cənnətin sahibinə qovuşur. Buna nail olmaq üçün çalışmağa cəhadi-əkbər (yəni böyük cihad) deyilir. Əxlaqı pisdən yaxşıya doğru tərəqqi etdirmək və qəlbini təmizləmək zahiri düşmənlərlə savaşımaqdan daha çətinidir”.

“Allah möminlərdən canlarını və mallarını cənnət qarşılığında satın aldı” (Tövbə/111) ayəsinin təfsirində belə buyrulur:

Şeytan Allah-Təalaya bu ayələ bağlı bunları söyləyir:

-Şəriətdə əgər müştəri ayıblı bir mal alarsa, onları qaytarması lazımdır. Sən onların nəfslərini və mallarını satın aldın, onların nəfsləri də, malları da ayıblı şeylərdi. Onları o halı ilə mənə təhkim et. Allah şeytana belə cavab verir:

-Sən mənim şəriətimi bilməzsən, ədalətimi anlamazsan, fərzimi də təqdir edə bilməzsən.

Şeytan bu şəkildə çarəsiz vəziyyətdə uzaqlaşdırılır.

Bu mənaların insana verəcəyi dərs necə də möhtəşəmdir. Qulunun bütün ayıblarına qüsurlarına rəzalətine insafsızlığına və sadalanması çox vaxt aparacaq qədər çatışmamazlıqlarına rəğmən seçən, onu təmizləyən, onu əziz edən, qəbir evini cənnət bağçası edən, əbədi yaşayış məkanını cənnət edən ən əsas qulunu mübarək camalının nuruna bürüyən Rəbbimizə şükürlər və həmd-sənalar olsun...İlahi iradənin bənzərsiz əsəri olan insan övladı yaranış və qulluq həqiqətlərinin idrakı və onları həyata keçirən, yolunda addımlayan bir yolçuya bənzəyir. Maddi və mənəvi bütövlüyünü ilahi iradənin qanunları ahənginə uyğunlaşdıraraq izlənən yolun səadət yolu olacağı şübhəsizdir. Lakin yalnız dünya həyatını əsasa alaraq cəhalet və rəzalet girdabında sürülən həyatda əbədi uğursuzluğa zəmin yaradan bir yanlışlıqdır. İnsanlar bu yanlışlıqdan qorunmaq üçün sonsuz rəhmət sahibi olan uca Rəbbimiz, elçiləri vasitəsilə onları maarifləndirərək əbədi qurtuluş sərmayəsi olacaq itaət, ibadət, əməli-saleh işlər, sədəqə, infaq və. s. bu kimi əməlləri çoxaltmağa təşviq etməsi son nəticədə, ilahi hüsurda İnsana verilən dəyərin nə qədər uca olduğunu göstərir. Bu əməllərin əbədi axirət həyatının ilk məkanı olan qəbir evində, insana bəxş edəcəyi rahatlıq isə ölçüyə gəlməz dərəcədə diqqətə layiqdir. Əbu Hüreyrə Rəsulullahın bu həqiqətini bu cür açıqladığı rəvayət olunur:

“Canım İ lindİ olana and olsun ki, meyit (basdırıldıqdan sonra) çıxıb gİ ldiyiniz zaman ayaq sİ slİ rinizi mütİ q eşidir. İ gİ r mömindirsİ , namaz onun baş İ rİ findİ , zİ kat sağında, oruc solunda, xeyirxahlıqları, insanlara etdiyi yaxşılıqları isİ ayaq İ rİ findİ dayanır. Ona baş İ rİ findİ n girmİ k istİ dikdİ namaz-mİ n İ rİ fdİ n giriş yoxdur – deyir. Sağ İ rİ fimdİ n girmİ k istİ dikdİ zİ katı -mİ n İ rİ fimdİ n giriş yoxdur –deyir. Sol İ rİ findİ n girmİ k istİ dikdİ oruc-mİ n İ rİ fimdİ n giriş yoxdur -deyir. Ayaq İ rİ findİ n ona daxil olmaq istİ dik dİ isİ xeyirxah İ mİ llİ ri mİ n İ rİ fdİ n giriş yoxdur – deyir.”

Bu zaman ona otur deyİ İ mr olunur vİ o, da oturur. Sonra ondan soruşurlar:

□ -Siz□ gönd□ ril□ n bu kişi haqqında sözün n□ dir?

-Ş□ had□ t verir□ m ki, o, Allahın elçisidir. Biz R□ bbimizin yanından d□ lill□ r g□ tirdi. Biz d□ onu t□ sdiq□ dik v□ onun ardıcılı olduq.

-Düz dedin. Bu halınla h□ yata g□ ldin, bu halınla öldün, inşallah bu halınla da dirildi□ c□ ks□ n!

Sonra qəbir gözü görəcək uzunluqda genişləndirilir. Bu da Allah-Təalanın: "**Allah iman g□ tir□ n□ ri dünyada da, axir□ td□ d□ möhk□ m bir sözl□ (k□ lmeyi-ş□ had□ tl□) sabitq□ d□ m ed□ r. Allah zalımları (haqq yoldan) sapdırar. Allah ist□ diyini ed□ r!**" demişdir

(İbrahim /27).

Sonra onun üçün c□ h□ nn□ m□ doğru bir qapı açılması □ mir olunur, qapı açılır v□ ona deyilir:

- Bu Allaha üsyan ed□ c□ yin t□ qdird□ s□ nin üçün hazırlanmış yer idi. Bu v□ ziyy□ td□ onun sevincinin h□ dd-hüdudu olmur. Sonra onun üçün c□ nn□ t□ doğru bir qapı açılması □ mir olunur, qapı açılır v□ ona deyilir:

- Bura s□ nin yerindi. Gör Allah□ s□ nin üçün n□ hazırlamışdır. Sonra onun ruhu ağaca bağlanmış□ quşun n□ t□ sin□ çevrilir.

Kafir□ r□ g□ lind□ ona n□ baş t□ r□ fd□ n, n□ d□ ayaq t□ r□ find□ n yaxınlaşdıqda heç bir mane□ olmur. Qorxu v□ vahim□ içind□ oturur v□ ondan soruşurlar:

-Siz□ gönd□ ril□ n kişi haqqın da sözün n□ dir,□ n□ kimi şahad□ t ver□ bil□ rs□ n? Bu zaman onun adını□ tapıb dey□ bilmir. Ona, Allahın□ elçisi Muhamm□ d (s.□ .s)□ dey□ xatırlatdıqdan sonra bel□ cavab verir:

-İnsanların onun barınmış sındı müəyyən sözlər söylədiyini eşitdim, mən də onlar dediyini təkrarladım.

-Düz dedin. Bu halınla həyata gəlirdin, bu halınla da öldün bu halınla da inşallah diriləcəksən!

*Sonra qəbir qəbirgələri sınına qəbir darısqallaşdırılır. Bu da Allah Təalanın: “**Hər kəs Mənim öyüd-nəsihətimdən (Qurandan) üz döndərən, güzəranı daralar (yaxud qəbir evində şiddətli zəba düşər olar) və Biz qiyamət günü onu məhsus kor olaraq gətiririk!**” (Taha, 124) –demişdir.*

Sonra onun üçün cənnətə doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir:

- Bu Allah itaət edəcəyin qədir sən üçün hazırlanmış yer idi. Hər sənə və fəlakətini hədd-hüdudu olmur. Sonra onun üçün cənnətə doğru bir qapı açılması mir olunur, qapı açılır və ona deyilir: Bura sən yerindi, gör Allah sən üçün nə hazırlamışdır. Bu vəziyyət düşər olanın hər sənə və fəlakətini düşünməyə belə insan övladına inanılmaz bir ağırlıq gətirir (Mühamməd bin Hibban).

İlahi rəhmətin aləmləri bürüyən şəffaf damlaları, şəh dənələri kimi onlara həssas olan qəlbləri daima bürümüş və bürüməkdə də davam etməkdədi. Rəbbimizin İslam ümmətinə bəxş etdiyi könül ərlərinin, insanlığın əbədi xilasını naminə söylədikləri kəlamların mayası bu rəhmətin damlalarında yuyulduğundan, bəsləndiklərindən qəliblərə təsir baxımından qiyamətdə öz diriliyini saxlayacaq bütövlükdədir. Söylədiklərimizin canlı təmsali olan böyük İslam alimi İmam Cəfəri Sadiqin bu açıqlaması həqiqətən də insanı dərinədən düşünməyə dəvət edir.

“Ey adəm oğlu, öz qədir və qiymətini Allahın bildirdiyi şəkildə bil ki, Allah sənənin qiymətinin cənnətdən aşağı bir şey olmasına razı deyildir. Diqqət etmək lazımdır ki, satın alan Allah, satın alınan qul, qiyamətdə cənnətdədir. Cənnət tələbində nəfsini fəda edənə cənnət vardır. Bu cihadı cəhadi-əsgər deyildir. Qəlbini və ruhunu Allaha tələb edərək fəda edən isə cənnətin sahibinə qovuşur. Buna nail olmaq üçün çalışmağa cəhadi-əkbər (yəni böyük cihad) deyilir. Əxlaqı pisdən yaxşıya doğru tərəqqi etdirmək və qəlbini təmizləmək zahiri düşmənlərlə savaşımaqdan daha çətinidir”.

“Allah möminlərdən canlarını və mallarını cənnət qarşılığında satın aldı” (Tövbə/111)

ayəsinin təfsirində belə buyrulur:

Şeytan Allah-Təalaya bu ayələ bağlı bunları söyləyir:

-Şəriətdə əgər müştəri ayıblı bir mal alarsa, onları qaytarması lazımdır. Sən onların nəfslərini və mallarını satın aldın, onların nəfsləri də, malları da ayıblı şeylərdi. Onları o halı ilə mənə təhkim et. Allah şeytana belə cavab verir:

-Sən mənim şəriətimi bilməzsən, ədalətimi anlamazsan, fərzimi də təqdir edə bilməzsən.

Şeytan bu şəkildə çarəsiz vəziyyətdə uzaqlaşdırılır.

Bu mənaların insana verəcəyi dərs necə də möhtəşəmdir. Qulunun bütün ayıblarına qüsurlarına rəzalətine insafsızlığına və sadalanması çox vaxt aparacaq qədər çatışmamazlıqlarına rəğmən seçən, onu təmizləyən, onu əziz edən, qəbir evini cənnət bağçası edən, əbədi yaşayış məkanını cənnət edən ən əsası qulunu mübarək camalının nuruna bürüyən Rəbbimizə şükürlər və həmd-sənalar olsun...